

3. Фірсова Л. Що таке ед'ютейнмент і чому не варто боятися «ігрових» димей URL: <https://osvitoria.media/experience/navchannya-rozvagoyu-metodom-edutainment/> (дата звернення 24.10.2019).
4. Юрченко О. Навчання розвагою: 5 ігор за методом Edutainment URL: <https://osvitoria.media/experience/navchannya-rozvagoyu-5-igor-za-metodom-edutainment/> (дата звернення 17.11.2019).

УДК 159.942.5-053.4

Хіміч М. О.

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
Науковий керівник – к.п.н., доц. Пасічніченко А.В.

ПРОЯВИ ТА ПРИЧИНИ ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті подано результати теоретичного аналізу підходів до вивчення тривожності як індивідуально-психологічної особливості людини. Проаналізовано особливості прояву та причини виникнення тривожності у дітей дошкільного віку.

Ключові слова: тривожність, особистість, дошкільний вік.

Постановка проблеми. Однією з актуальних проблем сьогодення є емоційне благополуччя дитини, яке виявляється, перш за все, у позитивному самовідчутті, психологічному комфорті, адекватному оцінюванні нею своїх можливостей. У дошкільному віці ці компоненти можуть бути спотворені в силу наявності тривожності як одного із бар'єрів, що ускладнює життя дитини, впливає на її психічне здоров'я і процес становлення особистості на етапі дошкільного дитинства. Оскільки, практика та наукові дослідження свідчать про наростання тенденції до підвищення тривожності вже у дітей дошкільного віку, то необхідним є вивчення особливостей її прояву, визначення причин та виявлення характерних для її актуалізації життєвих ситуацій.

Аналіз останніх досліджень. Тривожність як індивідуально-психологічна особливість стала предметом наукових досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних вчених (В. Астапов, Т. Артемова, Н. Білопільська, О. Волошок, О. Захаров, В. Каган, Ю. Кисельов, В. Кисловська, Н. Коваленко, Б. Кочубей, К. Лебединська, Л. Макшанцева, О. Новікова, Я. Неверович, Л. Пасєчник, Г. Прихожан, Г. Сельє, Ч. Спілбергер, І. Троїцька, П. Якобсон та ін.).

Мета статті: аналіз й узагальнення поглядів вчених на прояви та причини тривожності у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Тривожність – це «індивідуально-психологічна особливість, яка виявляється в

схильності людини до переживання стану тривоги в очікуванні несприятливого розвитку подій. Іноді є показником неблагополучного особистісного розвитку. Вона може бути передвісником неврозу або результатом складної фізичної чи психічної травми» [4, с. 367].

На думку Г.М Прихожан, тривожність – це емоційно-особистісне утворення, яке має когнітивний, емоційний і операційний аспекти. Як зазначає Г. Прихожан, певний рівень тривожності в нормі властивий всім людям і є необхідним для оптимального пристосування до дійсності. Наявність тривожності як стійкого утворення – свідчення порушень в особистісному розвитку, що перешкоджає нормальному розвитку, діяльності, спілкуванню. Саме тривожність знаходиться в основі цілої низки психологічних труднощів дитинства, у тому числі порушень розвитку та поведінки дитини і підлітка (наприклад, деліквентність та аддиктивна поведінка) [3].

Тривожність як особистісна характеристика завжди пов'язана з переживанням людиною негативних емоцій, хвилюванням, страхом, невпевненістю. На думку ряду дослідників (Б. Кочубей, О. Новикова, О. Дьяченко), тривожність проявляється на соматичному та поведінковому рівнях. Внутрішніми соматичними корелянтами тривожності є прискорене серцебиття, поверхнєве дихання, сухість у роті, клубок у горлі та ін. Поведінкові ознаки тривожності ще більш різноманітні, ніж соматичні: діти гойдаються на стільці, ретельно труть ніс, зупиняють одяг, не можуть прокашлятися та ін.

Для дітей з високим рівнем тривожності характерними є постійне відчуття тривоги, очікування небезпеки. Вони дуже чутливі до своїх невдач, гостро реагують на них, не рішучі у прийнятті рішень, із заниженою самооцінкою, яка виявляється в невпевненості у собі, несміливості, пасивності. Такі діти рідко проявляють ініціативу в спілкуванні, малоконтактні. У більшості випадків їх статусне положення у групі однолітків – неприйнятні або ізольовані. Вони важко адаптуються до нових умов, відчують дискомфорт у незнайомому оточенні.

Діти з середнім рівнем тривожності характеризуються переживаннями, тривожними станами лише під час певної діяльності. Чутливі до своїх невдач, але більш рішучі у прийнятті рішень. Рідко проявляють ініціативу у спілкуванні, хоча із задоволенням йдуть на контакт. Для них характерна дещо занижена самооцінка, яка проявляється в несміливості. Статусне положення таких дітей у групі – прийнятні. Спокійно поведуть себе під час ігрової діяльності та у спілкуванні з однолітками. При потребі звертаються за допомогою до вихователя або іншої дорослої людини, але дещо невпевнено.

Для дітей з низьким рівнем тривожності характерним є переживання тривожності лише в тих ситуаціях, які є дійсно

небезпечними, можуть становити певну загрозу для малюка. Вони мають адекватну самооцінку, впевнені у собі, у своїх силах, можуть рішуче приймати рішення. У спілкуванні проявляють ініціативу, активно взаємодіють з оточуючими. Адекватно реагують на свої невдачі, готові працювати над їх виправленням, прагнуть до виконання будь-яких завдань. Легко адаптуються до нових умов, почувують себе комфортно як із знайомими людьми, так і з незнайомими, але за умови, що це не може бути небезпечним [5, с. 95].

Досить різноманітними є причини тривожності. Тривожність одними авторами описується як вроджений стан (К. Хорні, Е. Фромм, А. Адлер), що виникає внаслідок дії природних, генетичних факторів розвитку психіки. Іншими – як набута властивість особистості, що формується в результаті впливу соціальних чинників (Ф. Березін, С. Васьківська, О. Захаров, В. Кисловська, Б. Кочубей, А. Співаковська, К. Шафранська).

Прихожан Г. зазначає, що тривожність як стійке утворення обумовлена незадоволенням провідних соціогенних потреб, перш за все потреб «Я» [3]. Старший дошкільний вік – це вік найбільшої вираженості тривожності, що обумовлено як інтенсивним емоційним розвитком, так і когнітивним - зростаючим розумінням небезпеки (Г. Прихожан, А. Співаковська, Л. Костіна, ін.).

На думку С.А. Велікової, однією з основних причин дитячої тривожності, є порушенням дитячо-батьківських відносин в сім'ї. Дефіцит тепла, ласки, розлад між членами сім'ї, відсутність тісних емоційних контактів з батьками призводять до формування у дитини тривожно-песимістичних особистісних очікувань. Використання неефективного типу дитячо-батьківських відносини, несформованість у батьків правильних уявлень про виховання дитини, призводить до того, що вона не відчуває себе затишно і комфортно в сім'ї [1, 152].

Козлюк О.А. та Руденко Н.М. стверджують, що характер дитячо-батьківських взаємин безпосередньо впливає на рівень тривожності дитини. Авторитарні тенденції у ставленні до дітей лише сприяють зростанню проявів тривожності. Недостатність, обмеженість емоційного спілкування і активної доброзичливої уваги з боку близьких дорослих призводить до появи у дитини тривожності [2, с.145].

Однією з умов успішного становлення особистості, розкриття її індивідуальних особливостей, накопичення досвіду спілкування та взаємодії зі світом, іншими людьми є формування життєвих компетенцій, ключовими з яких є соціальна та комунікативна. У тривожних дітей ці компетенції недостатньо розвинені. Тривожні діти, навіть якщо у них добре розвинені ігрові навички, не користуються загальним визнанням в групі, оскільки такі діти вкрай невпевнені в собі, замкнуті, малотовариські або ж навпаки, конфліктні, з проявами агресивної поведінки, тобто не здатні

ефективно взаємодіяти, успішно адаптуватися в умовах динамічного розвитку соціальних відносин [6, с.284].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, дитяча тривожність, її негативна роль у психічному розвитку є темою численних наукових досліджень. Тривожність виступає як один із механізмів погіршення психофізичного благополуччя особистості. Причини, що викликають тривожність, дуже різноманітні і можуть знаходитися в усіх сферах життєдіяльності дитини.

У межах даної проблеми потребують свого подальшого дослідження питання пошуку шляхів профілактики та корекції різних видів тривожності у дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Великова С.А. Влияние отношения матери на тревожность у детей дошкольного возраста. Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова. 2010. Том 16. С.150-152.
2. Козлюк О.А., Руденко Н.М. Особливості розвитку тривожності дошкільників у системі дитячобатьківських взаємин. Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України/ за наук.ред. С.Д.Максименка, Л.А.Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський, 2017. №36. С. 131-145.
3. Прихожан А.М. Психология тревожности. СПб., 2007. 192 с.
4. Психологічна енциклопедія/ Автор-упорядник О.М. Степанов. Київ, 2006. 424 с.
5. Пасічніченко А.В. Особливості тривожності дітей дошкільного віку. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Психологія. Харків, 2012. Випуск 49. С. 93-95.
6. Пасічніченко А.В. Формування соціально-комунікативної компетентності дошкільника засобами ігрової діяльності. Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи: зб. матеріалів XXI Міжнарод. наук. практ. інтернет-конф., 18 лютого 2019 р. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 21. С.284-287.

УДК 373.2.015.3:316.614

Хоролець О.Ю.

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г.Короленка
Науковий керівник – к.п.н., доц. Вашак О.О.*

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ПІДГОТВЦІ ДИТИНИ ДО НОВИХ УМОВ НАВЧАННЯ

У статті розкривається проблема наступності дошкільної освіти та початкової школи. Основна увага зосереджена на значенні соціалізації дитини у нових для неї умовах. Наголошується на важливості тісної співпраці родини, закладу дошкільної освіти та школи у підготовці дитини до навчання.

Ключові слова: наступність, соціалізація, виховний вплив, співпраця батьків та педагогів.